

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

		приложения для создания визуального портфолио	
1720.	Уркенова Д.А.	Социальный брендинг и его влияние на современный мир	7346
1721.	Хабибулина А.Р.	Психология цвета в айдентике: как цвета влияют на восприятие бренда	7350
1722.	Хитуова М.Т.	Искусственный интеллект в графическом дизайне: новые возможности и вызовы	7353
1723.	Шаймуханбет А.	Современные тенденции в создании сувениров: от массового производства к уникальным изделиям	7355

11.7 НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ И МЕТОДЫ В СФЕРЕ ДИЗАЙНА

1724.	Аманбек Назерке	Контемпорари стиліндегі сұлулық салонын қайта өңдеу, эстетика мен қолайлылық үйлесімі	7360
1725.	Әмір Әлия Әшімханқызы	Дәмхана интерьерін заманауи стильде қайта әзірлеу	7364
1726.	Мешітбай Дәмеш Мұратқызы	Косметолгия салонының интерьерін биоскандинавиялық стилде оңтайландыру	7367
1727.	Жалғас Зарина Нұрланқызы	Ескі мен жаңаның үйлесімі: ескі үйді контемпорари стильде қайта құру	7371
1728.	Ескенова Ажар Қадыржанқызы	Сұлулық салонын минимализм стилінде Қайта өңдеу	7374
1729.	Кульжнова Жасмин Нуржановна	Эргономика и инклюзивный дизайн в использовании экологических текстильных решений в интерьере	7377
1730.	Болысбекова Райхан Темирбековна	Костюм дизайндағы шығармашылық композиция	7380
1731.	Альбусынова Сымбат Думановна, Ералы Эльмира Әнуарбекқызы	Шағын қалаларға арналған инновациялық кітапханалар мен білім беру орталықтарын жобалау	7382
1732.	Садырбай Ақмарал Жұмабекқызы	Этнографиялық символизмнің Сәндік өнерде қолданылуы	7385

СЕКЦИЯ 12 ТРАНСПОРТ И ЭНЕРГЕТИКА КӨЛІК ЖӘНЕ ЭНЕРГЕТИКА / TRANSPORT AND ENERGY

Подсекция 12.1 Транспортная инженерия Көлік инженериясы / Transport engineering			
1733.	Алдаберген А.А.	Қазақстандағы автомобиль нарығының жан-жақты талдау	7392
1734.	Дюсенбаева А.А.	Биодизель: Қазақстандағы даму перспективалары	7395
1735.	Қалтай А.Б.	Биосутегі: оның өндірісі, Қазақстандағы дамуы	7397
1736.	Жанайдар С.Ж.	2024 жылдың теміржол вагондарының	7400

		инфрақұрылымы	
1737.	Курбанов Д.А.	Климат-контроль в транспортных средствах: сравнение Казахстана и стран Европы	7403
1738.	Амангельдинов А.С.	Проблемы карьерных самосвалов Казахстана. Путь их решения	7408
1739.	Гордей К.С.	Анализ применения экологичных материалов для тормозных колодок	7416
1740.	Кушмагамбетов Т.Р.	Оптимизация конструкций транспортных средств	7421
1741.	Казбеков Е.С.	Система рекуперации выхлопных газов EGR	7426
1742.	Ералин Д.Д.	Транспорт и углеродный след: анализ ситуации в Астане за последние три года	7430
1743.	Алданыш А.С.	Разработка методики формирования сети электрозарядных станций в Казахстане	7433
1744.	Кожаметов Т.Н.	Повышение эффективности использования транспортных средств и организации перевозок зерна в Костанайской области	7437
1745.	Мейрманов Р.С.	Прогнозирование потребности в колесных парах грузовых вагонов и совершенствование технологии их ремонта на железных дорогах Республики Казахстан	7441
1746.	Талғатұлы М.	Ақылы жол жүйесі: даму бағыты мен болашағы	7444
1747.	Зинатуллин А.Р.	Диагностика электрооборудования тягового электропривода электротранспортных средств	7447
1748.	Разбек Д.М.	Повышение эффективности технического обслуживания тормозной системы автомобилей	7450
1749.	Мерекеұлы Н.	Қостанай облысында ауыл шаруашылығы техникасына қосалқы бөлшектерді жеткізу	7453
1750.	Жорабек А.Н.	Моделирование ленточного конвейера с полимерной лентой	7454
1751.	Бейімбетұлы Б.	Астана қаласында құрылыс қалдықтарын тасымалдауды жетілдіру жолдары	7458
1752.	Шамаганов Д.Т.	Модернизация подвески автотранспортных средств для условий бездорожья, с повышением надежности	7460

**Подсекция 12.2 Теплоэнергетика
Жылуэнергетика / Heat power engineering**

1753.	Арысбай М.Б.	Қант зауытының қалдықтарын қайта өңдеудің энергия үнемді әдістемесін	7467

		эзірлеу	
1754.	Жапбаралы Т.	Научно-технические аспекты разработки технологий солнечной электростанции для условий Республики Казахстан	7469
1755.	Жумагулова Д.К.	Обзор влияния влажности воздуха на эффективность фильтрации пыли в промышленности	7474
1756.	Жұманазар Н.Д.	Ғимараттарды жылу изоляциялаудың заманауи технологиялары – энергия үнемдеу стратегиясы	7479
1757.	Кабимулла А.Н.	Исследование и разработка катодных материалов с повышенной каталитической активностью для твердооксидных топливных элементов	7488
1758.	Қаирбеков А.Ж.	Қазақстан Республикасында биогазды пайдалану болашағы	7490
1759.	Қалжігіт Қ.Б.	Оценка эффективности частичного сжигания водорода в парогазовой установке	7494
1760.	Omarbekova A.B.	To the question of labor safety in thermal power industry	7499
1761.	Турикпенбаева А.А.	Газтурбиналық қондырғылардың жану камераларында көмірді газдандыру өнімдерін тиімді жағу үшін жанарғы құрылғысын жасау	7502

**Подсекция 12.3 Стандартизация, сертификация и метрология
Стандарттау, сертификаттау және метрология / Standardization, certification and metrology**

1762.	Аукенова Ж.Ж.	Повышение эффективности системы сертификации безопасности конструкций транспортных средств в Казахстане: проблемы и пути решения	7509
1763.	Ахмаджанова Н.Б.	Принципы ХАССП и их применение в системе безопасности пищевых продуктов	7511
1764.	Бекзатқызы А.	Массаны өлшеу құралдарын калибрлеу процесстерін жетілдіру бойынша шетелдік тәжірибе	7513
1765.	Беркинова Т.Р.	Государственный контроль в области технического регулирования: недостатки законодательства и перспективы их устранения	7516
1766.	Ғабиден Д.Ғ.	Мемлекеттік рәміздерді дайындауды бақылау	7518
1767.	Егенберген Е.Е.	Қазақстанда экологиялық таза өнім өндіруді міндеттеу	7522
1768.	Жанатова А.Е.	Кеден одағындағы теміржол көлігінің сапасын бағалау жүйесі	7524
1769.	Жандилдашева А.Р.	О качестве туристических услуг в Республике Казахстан	7532

1770.	Зарлыкова Г.О.	К вопросу о стандартизации субпродуктов яка	7535
1771.	Зархынбек З.	Аттракциондарды пайдалану кезінде қауіпсіздік талаптарының сақталуын талдау	7537
1772.	Заханова С.Б., Мустафаева А.С., Тілепалды Д.Қ.	ҚР СТ 1288-2016 стандартына сәйкес жол сапасын бағалау технологиясы	7541
1773.	Калиакпарова К.Б.	Метрологиялық бақылаудың заманауи әдістерін енгізудің маңыздылығы	7545
1774.	Қуанышбек А.	Фальсификация товаров как угроза безопасности для потребителей	7548
1775.	Кульдабаева А.Е.	Интеграция стандартов в процессы жизненного цикла продукции: вызовы и решения	7551
1776.	Марат Е.А.	Өнеркәсіптік жүк көтергіш крандарды радиобасқару жүйесіне көшіру	7556
1777.	Нұрат М.Н.	Халал индустрияның ұлттық инфрақұрылымына тиімді механизмді енгізу бойынша талдау және ұсыныстар әзірлеу	7558
1778.	Нұрғазы А.Н.	«Е-KTRM» платформасында сертификатсыз тауарларды цифрлық есепке алу	7562
1779.	Нұрман Д.К.	ҚР СТ ISO 45001-2019 стандартының еңбек қауіпсіздігіне әсері: тиімділігін бағалау және оңтайландыру жолдары	7564
1780.	Оразаев М.В.	Актуальные вопросы сертификации товаров и услуг	7568
1781.	Оралханова А.Қ.	Айналысқа шығарылған құрылыс материалдарының қауіпсіздігін қамтамасыз ету деңгейін айқындау және оны арттыру жөніндегі ұсынымдар әзірлеу	7572
1782.	Орынғалиұлы А., Альжанова А.К.	Методологические подходы к повышению точности измерений теплопроводности и температуропроводности нанокompозитных материалов	7575
1783.	Рамазанова Ә.Б.	Цифрландырудың тау-кен өндірісіндегі сапа мен қауіпсіздікке әсерін талдау	7580
1784.	Рысбек Ж.Қ.	ISO стандарттарына сәйкес керамикалық кірпіш өндірісінің сапасы мен тиімділігін басқару бойынша ұсынымдарды талдау және әзірлеу	7585
1785.	Садықова Ж.Е., Акбердиева А.Б.	Метрологическое обеспечение измерений при синтезе функциональных материалов	7588
1786.	Сағымбекова А.С.	Әртүрлі елдердегі метрологиялық бақылау тәсілдерін салыстырмалы талдау	7592

1787.	Саутова А.К.	ҚР СТ ISO 14001-2016 экологиялық менеджмент жүйесін ұйымдарға енгізудің тиімділігін бағалау	7596
1788.	Серік М.Р., Есеркенов А.Б.	CaSo ₄ оптикалық қасиеттерін зерттеуге кешенді көзқарас	7601
1789.	Сисенова Ж.Н.	Химиялық кәсіпорындарында өлшемдерді метрологиялық қамтамасыз етуді жетілдіру жөнінде ұсынымдар әзірлеу	7603
1790.	Сугирова А.А.	ҚР СТ ІЕС 31010-2020 бойынша тәуекелдерді басқарудың негіздері	7607
1791.	Танирбергенова А.	Мемлекеттік бақылаудың цифрлық трансформациясы	7612
1792.	Уразбекова Д.В.	Актуальные вопросы повышения качества транспортной логистики в Казахстане: проблемы и возможности	7615
1793.	Ұлан Н.Н., Рымбекова Д.М.	Материалдардың оптикалық сипаттамаларын өлшеудің метрологиялық қамтамасыз етілуі	7619

Подсекция 12.4 Электроэнергетика
Электр энергетикасы / Electric power industry

1794.	Абдимиталипов А.У.	Мероприятия по снижению потерь электроэнергии в распределительных сетях	7621
1795.	Айсаев Е.С.	Внедрение системы мониторинга запасов устойчивости в Западной зоне ЕЭС Казахстана	7625
1796.	Айсанов А.Б.	Анализ параметров изоляции воздушных линий 6-10 кВ на промышленных предприятиях	7632
1797.	Алтынбаев Н., Мухаметжан Е., Ерік Е., Жанмурзен Ж.	Электр тізбегін есептеу әдістерінің даму кезеңдері	7635
1798.	Ахметбаев А.Д.	Расчеты установившихся режимов сложной сети с применением принципов диакоптики	7639
1799.	Бахыт Ә.Қ.	Общая задача об определении «Тормозная система Supress аварийного торможения ветроэнергетической установки на ВЭС Бадамша-1»	7643
1800.	Данекерова Г.Қ.	Хромтау қаласындағы жел электр станциясын салудағы технологиялық ерекшеліктер мен инновациялар	7648
1801.	Дербисалина Д.А., Касимова А.К.	Орташа кернеулі кабель желілерін қолдану ерекшеліктері	7652
1802.	Дошимов К.Ш.	Модель системы «двигатель Стирлинга α-типа – электрогенератор - нагрузка»	7655
1803.	Жарасканова А.Ж.	Электр энергиясын тұтыну режимдерін оңтайландырудың заманауи тәсілдері	7659

1804.	Іргебай А.М.	Электрмен жабдықтау жүйелеріндегі электр энергиясының шығынын азайту әдістеріне шолу	7665
1805.	Капен Т.А.	Влияние коротких замыканий на работу частотно регулируемых электродвигателей	7668
1806.	Кожаметова Ә.Д., Қалтай Е.А., Маулен Ә.Н., Мухамед Б.	Электроэнергетикалық қауіпсіздік және экология	7673
1807.	Қалдыбаев Д.Т.	«MATLAB-Simulink» көмегімен интеграцияланған жел қондырғысының имитациялық моделін әзірлеу" анықтамасының жалпы міндеті	7678
1808.	Мухаметжан Е., Мұқият Е., Мұратова А., Мырзабеков Ә.	Нөлдік ғимараттардың энергиясы (Zero-energy buildings): үйлер өздерін қалай энергиямен қамтамасыз ете алады	7682
1809.	Өмірбек Ә.Т.	Ұзын электр желілеріндегі ток мөлшеріне климаттық жағдайлар мен күн белсенділігінің әсерін бағалау	7686
1810.	Сарбасов Н.К.	Разработка модели системы накопления энергии на ветровой электрической станции 100 МВт для стабилизации отпускной мощности	7691
1811.	Сериков Е.Б., Русланулы Д.	Оптимальные условия эксплуатации силовых трансформаторов при перегрузках с учетом явления насыщения магнитных сердечников	7695

Подсекция 12.5 Эксплуатация транспорта и логистика
Көлікті пайдалану және логистика / Transport operation and logistics

1812.	Auesbekova M.A., Dukenbayeva G.M.	Strategies for improving logistics company reliability	7700
1813.	Tsoy T.R.	The influence of astronomical factors on satellite navigation systems	7704
1814.	Kulmurzina A., Iskakov D.	The role of transport models in urban mobility management: a case study of Astana with a focus on microscopic simulation	7706
1815.	Nadimov B., Topilskiy R.	UAV-based data collection for transport simulation: potential and practical applications	7711
1816.	Абдильманова А.С.	Будущее грузоперевозок: как альтернативный транспорт меняет экологические стандарты логистики	7715
1817.	Әлімхан А.О., Гаас Р.А.	Повышение эффективности организации дорожного движения на перекрестке улиц Мәңгілік Ел - Достық	7720
1818.	Бадылбаева Д.Б.	Развитие контейнерных перевозок в Республике Казахстан в контексте модернизации транспортно-	7724

		логистических центров	
1819.	Батешов Е.А.	Об отсутствии безпересадочных железнодорожных пассажирских маршрутов с большинства южных областей Казахстана до городов Костанай и Усть-Каменогорск	7727
1820.	Бекмағанбет И.Б.	«ҚТЖ-ЖТ» ЖШС филиалы «Жамбыл ЖТ бөлімшесі» Шығанақ станциясы мен оған жалғасатын жоларалықтарын модернизациялау арқылы теміржол тасымалын оңтайландыру	7731
1821.	Бердәлі Н.Т.	Заманауи қолданыстағы детекторлар	7736
1822.	Дукенбаева Г.М., Ауесбекова М.А.	Роль и объем перевозок транспортных коридоров Казахстана в 2024 году	7741
1823.	Жанботаұлы М.	Халықаралық көлік дәліздерінде көлік-экспедициялық қамтамасыз етуді ұйымдастырудағы кейбір мәселелер	7744
1824.	Жортуғулов О.М.	Заманауи таспалы конвейер	7751
1825.	Жуматаев А.Т.	Заманауи қатпарлы конвейерлер	7754
1826.	Жумағали Ш.Н.	Инновационные подходы к управлению логистическими потоками на международном транспортном коридоре "Север-Юг"	7758
1827.	Жұмағалиева М.Б.	Логистический сервис в пассажирских перевозках: современные технологии и перспективы развития	7762
1828.	Камалов Р.А.	Перспективы и вызовы внедрения искусственного интеллекта в систему электронного документооборота в ТОО «КТЖ-Грузовые перевозки»	7765
1829.	Кенжехан Б.Е., Махмутов Т.Қ.	Моделирование аэродинамических характеристик БПЛА с неподвижным крылом	7772
1830.	Касымбекова А.С.	Экологически-ориентированное управление логистикой автомобильных перевозок на примере Республики Казахстан	7776
1831.	Қанатбекова З.Қ.	Операциялық тиімділікті арттыру үшін кәсіпорындағы ішкі логистикалық процестерді оңтайландыру	7781
1832.	Кулбаракова Ж.А.	«Орал-Алматы» теміржолы бағытында жолаушыларды жедел тасымалдау қызметін ұйымдастыру	7785
1833.	Мазманов К.А.	Digit.ex – платформа по поиску онлайн специалистов	7790
1834.	Медведев В.В.	Анализ традиционных силовых агрегатов с гибридными и перспективы их развития	7794
1835.	Мусинова А.А.	Влияние технологии уполномоченного экономического оператора на транспортно-логистические процессы Казахстана	7798

1836.	Мухтар А.З.	Тұрақты логистиканың болашағы: жасыл технологиялар мен инновациялар	7802
1837.	Өміржан Д.С.	Международный транспортный коридор «Север-Юг»: перспективы и вызовы	7807
1838.	Пулатов М.М., Пулатова М.Ж.	Способы усиления пропускной и провозной способности железнодорожного участка Ангрэн – Пап	7812
1839.	Смагулова А.Е.	Преимущества и вызовы применения технологии Блокчейн в логистике	7815
1840.	Серикова Д.Б.	Көлік-логистика саласындағы цифрлық экожүйелерді қалыптастыру және дамыту. (Қазақстандық логистикалық кәсіпорындар мысалында)	7820
1841.	Солод А.И.	Повышение безопасности движения на основе применения кольцевых пересечений	7826
1842.	Темирханұлы Т.	Повышение качества транспортного обслуживания пассажиров	7829
1843.	Тохиров О.З., Рустамжонов Б.Э.	Определение количества приемо-отправочных путей железнодорожной грузовой станции «К» в условиях увеличения объемов перевозок	7833
1844.	Шаймардан Д.Т.	Қойма логистикасындағы заманауи ақпараттық технологиялар	7836
1845.	Шүрекен Д.А., Алтаев Н.С.	Цифрлық трансформация жағдайында логистикалық процестерді оңтайландыру	7839

СОДЕРЖАНИЕ

СЕКЦИЯ 13 ОБРАЗОВАНИЕ

ПОДСЕКЦИЯ 13.1 ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ НА ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКАХ

1846.	Abdushukurova Zh. F., Aripbek S. B.	Is multilingualism making us more emotionally intelligent? A cognitive science perspective	7844
1847.	Akhan A., Berdibay D.	Six levels of thinking: applying bloom's taxonomy in education	7846
1848.	Akim A.	Digital tools in language learning:	7848

ҰЗЫН ЭЛЕКТР ЖЕЛІЛЕРІНДЕГІ ТОК МӨЛШЕРІНЕ КЛИМАТТЫҚ ЖАҒДАЙЛАР МЕН КҮН БЕЛСЕНДІЛІГІНІҢ ӘСЕРІН БАҒАЛАУ

Өмірбек Әділет Талғатұлы

adiletomirbek79@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-дің «Электрэнергетика» мамандығы бойынша 1 курс магистранты, Астана, Қазақстан

Кіріспе. Қазіргі заманғы жағдайда Қазақстанның энергетикалық жүйелері табиғи және техногендік факторларға байланысты бірқатар мәселелерге тап болуда. Негізгі мәселелердің бірі - климаттық жағдайлар мен күн белсенділігінің ұзын электр желілерінің, әсіресе, электр энергиясын ұзақ қашықтыққа тасымалдайтын жоғары вольтты магистральдардың жұмысына әсері. Бұл мәселе Жамбыл ауданында атом электр станциясын (АЭС) салу жоспарланған жағдайда одан да өзекті бола түседі, өйткені өндірілген электр энергиясын алыс қашықтықтарға жеткізу қажеттілігі туындайды.

Климаттық факторлар электр желілері параметрлеріне айтарлықтай әсер етеді. Температураның ауытқуы өткізгіштердің кедергісін өзгертіп, ток пен кернеудің өзгеруіне әкеледі. Жел жүктемелері сымдардың тербелуіне және олардың геометриялық параметрлерінің өзгеруіне себеп болуы мүмкін, бұл желінің индуктивтілігі мен сыйымдылығына әсер етеді. Жоғары ылғалдылық пен жауын-шашын оқшаулағыштар арқылы ағып өтетін токтың ұлғаюына және олардың оқшаулау қасиеттерінің төмендеуіне әкелуі мүмкін. Найзағай белсенділігі электрлік разряд қаупін тудырады, бұл кернеудің артуына және жабдықтың зақымдалуына әкелуі мүмкін.

Климаттың өзгеруі жағдайында ауа-райының күрт өсуі байқалады, бұл электр желісіндегі төтенше жағдайлардың ықтималдығын арттырады. Мысалы, қатты аяз сымдардың кедергісінің жоғарылауына және олардың өткізу қабілетінің төмендеуіне әкелуі мүмкін, ал құрғақ климат оқшаулағыштарда шаңның жиналуына ықпал етеді, бұл бұзылу қаупін арттырады.

Күн белсенділігі - бұл электр жүйелерінде үлкен ақаулар тудыруы мүмкін тағы бір маңызды фактор. Күннің тәждік массасының шығарылуы нәтижесінде пайда болатын геомагниттік дауылдар электр желісіне паразиттік токтарды тудыруы мүмкін. Бұл геомагниттік индукцияланған токтар (ГМИТ) трансформаторларды шамадан тыс жүктей алады, бұл олардың қызып кетуіне және істен шығуына әкеледі. Кейбір жағдайларда, мысалы, күн белсенділігінен туындаған 1989 жылғы күшті магниттік дауылда миллиондаған тұтынушыларға әсер ететін электр желілерінің ауқымды үзілістері болды.

Жоғары вольтты электр желілері әсіресе әсер етеді, өйткені үлкен сызық ұзындығы мен жердің жоғары өткізгіштігі индукцияланған токтардың айтарлықтай бағытталуына жағдай жасайды. Бұл күн белсенділігі мен оның электр желілеріне әсерін зерттеу мәселесін, әсіресе алыс қашықтықтағы электр желілері дамыған елдер үшін өзекті етеді.

Электр желілерінің сенімді жұмысын қамтамасыз ету үшін электр желілерінің параметрлеріне климаттық жағдайлар мен күн белсенділігінің әсерін ескеру қажет. Мониторинг пен болжаудың заманауи әдістері қорғаныс және бейімделу стратегияларын жасауға мүмкіндік береді, бірақ қосымша ғылыми зерттеулер мен математикалық модельдеуді қажет етеді.

Зерттеудің бұл түрі климаттық факторлар мен күн белсенділігінің әсерінен электр желілеріндегі токтың өзгеру заңдылықтарын анықтауға, математикалық модельдер мен болжау алгоритмдерін жасауға бағытталған.

Қазіргі заманғы энергия жүйелері сыртқы факторлардың тұрақты әсер ету жағдайында жұмыс істейді, олардың арасында климаттық жағдайлар мен күн белсенділігі айтарлықтай әсер етеді. Температураның өзгеруі, жауын-шашын, найзағай белсенділігі,

сондай-ақ геомагниттік бұзылулар электр желілерінің электрлік параметрлерінің өзгеруіне әкелуі мүмкін, бұл олардың сенімділігі мен тиімділігіне әсер етеді. Осыған байланысты ұзақ электр желілерінің жұмысына табиғи факторлардың әсерін кешенді зерттеу қажеттілігі туындайды, бұл теріс салдарды азайту және энергия жүйелерінің тұрақтылығын арттыру шараларын жасауға мүмкіндік береді.

Бұл жұмыстың негізгі мақсаты-ұзақ электр желілеріндегі ток мөлшеріне климаттық жағдайлар мен Күн белсенділігінің әсерін бағалау. Осы мақсатқа жету үшін электр желілерінің сипаттамаларына сыртқы факторлардың әсер ету механизмдерін зерттеу, әсер ету деректерін ескеруге мүмкіндік беретін математикалық модель жасау және электр параметрлерінің өзгеруін талдау үшін сандық есептеулер жүргізу қажет.

Күн белсенділігінің ұзын электр желілеріне әсерін есептеу үшін математикалық модель. Теориялық электротехниканың, электрмен жабдықтаудың және басқа да пәндердің курстарында бірқатар идеализацияларға ерекше назар аударылады. Мысалы, егер өткізгіштердің индуктивтілігі мен сыйымдылығы катушканың индуктивтілігі мен конденсатордың сыйымдылығынан әлдеқайда аз болса, онда өткізгіштердің индуктивтілігі мен сыйымдылығына немқұрайлы қарауға болады. Бұл контурдың индуктивті және сыйымдылық қасиеттерін сәйкесінше индуктивтік катушка мен конденсаторда шоғырландырылған деп санауға мүмкіндік береді.

Сондай-ақ, кедергі белгілі бір тиімді резисторға «шоғырланады», бірақ шын мәнінде бұл резистор контурда болмайды. Сонымен қатар, байланыс өткізгіштері идеалды деп есептеледі, яғни олар нөлдік кедергіге және индуктивтілікке ие болады, ал олардың арасындағы электрлік сыйымдылық та нөлге тең деп алынады. Осылайша, кеңінен қолданылатын шоғырландырылған параметрлері бар математикалық модель қалыптасады.

Шын мәнінде, кез келген электр беру желісі ұзына бойы таралған бойлық кедергі және көлденең өткізгіштік сипаттамаларына ие. Бұл кернеу мен токтың желі бойымен өзгеруіне әкеледі.

Сонымен қатар, өткізгіштер өзінің индуктивтілігіне ие, ал олар міндетті түрде бір-біріне жақын орналасқандықтан, олардың арасында электрлік сыйымдылық пайда болады. Нәтижесінде өткізгіштер өзіндік тербеліс жиілігі бар тербелмелі контурды құрайды, бірақ ол шоғырландырылған параметрлері бар модельдегі контурдан өзгеше болады. Мұндай жаңа контурда барлық негізгі сипаттамалар (индуктивтілік, сыйымдылық, кедергі) электр беру желісі бойымен «жайылған» немесе таралған болады [1, 2]. Сонымен қатар, бұл жүйеге тағы бір маңызды параметр – толқын ұзындығы λ қосылады.

Егер кернеу мен ток желінің ұзындығы бойында айтарлықтай өзгерсе, мұндай желілер ұзын желілер немесе таралған параметрлері бар электр желілері деп аталады. Таралған параметрлер моделін қолдану қажеттілігі ток жиілігі мен электрмен жабдықтау желісінің ұзындығына байланысты. Мысалы, электр беру желілері үшін жиілік $\omega = 314$ рад/с болғанда, мұндай өзгеріс ұзындығы $l_0 > 300$ км болғанда айқын байқалады.

Шоғырландырылған немесе таралған параметрлер модельдерін қолданудың сандық өлшемі ретінде l_0 мен толқын ұзындығы λ арасындағы қатынас алынады. Егер $l_0 \ll \lambda$, онда электр тізбектерін есептеу үшін шоғырландырылған модельді қолдануға болады; ал егер $l_0 \geq \lambda$, онда таралған параметрлер моделін міндетті түрде пайдалану қажет.

Электрмен жабдықтау желісін сапалы жобалау үшін бұл параметрлерді алдын ала теориялық талдау кезінде ескеру қажет, алайда бұл жағдайда есептеулер өте күрделі және еңбекті көп қажет етеді. Электр тізбектерін сипаттайтын математикалық модель бұл жағдайда таралған параметрлер модельдеріне жатқызылады [3, 4]. Қысқа электр беру желілерінен айырмашылығы, ұзын электр желілерінің бірінші ерекшелігі – дифференциалдық немесе ұзындық бірлігіне (ҰЭЖ бірлігіне) қатысты параметрлерді қолдану: Активті кедергі R (Ом/м), Индуктивтілік L (Гн/м), Сыйымдылық C (Ф/м).

Бұл R өткізгіш материалының меншікті кедергісі (әдетте мыс немесе алюминий) ρ және оның қимасының ауданы S арқылы мына формуламен байланысты:

$$R = \frac{\rho}{S} = \frac{4\rho}{\pi d^2}, \quad (1)$$

мұндағы d – өткізгіштің қимасының диаметрі.

Сонымен қатар, төменде өткізгіш материалдың (сымдар арасындағы ауаның) тағы бір сипаттамасын, яғни G_{air} өткізгіштігін қолдану қажеттілігі туындайды, ол ρ_{air} удельдік кедергісінің кері шамасы болып табылады,

$$G_{\text{air}} = \frac{1}{\rho_{\text{air}}}.$$

Меншікті сыйымдылық үшін [7] формуласын қолдануға болады.

$$C = \frac{\pi \varepsilon_0 \varepsilon}{\ln \left(\frac{D}{d} + \sqrt{\frac{D^2}{d^2} - 1} \right)}. \quad (2)$$

Мұндағы ε_0 – электрлік тұрақты; ε – өткізгіштер арасындағы ортаның диэлектрлік өткізгіштігі, ауадағы $\varepsilon = 1$; D – сымдар арасындағы қашықтық.

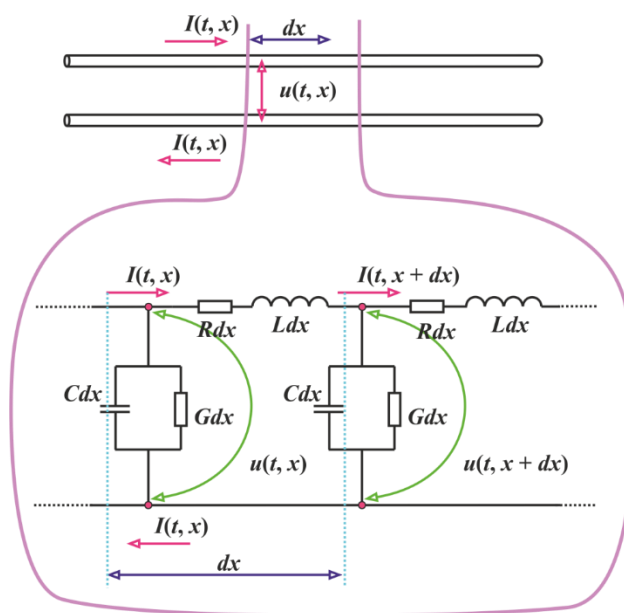
Формула (2) асимптотикалық, ол жер бетінің әсерін ескермейді [5]. Іс жүзінде сымдар жер бетінен жоғары орналасқан, сондықтан бұл формуланы жоғары дәлдікпен қолдануға болады.

Екі сымды сызықтың меншікті индуктивтілігін [5] өрнегі арқылы есептеуге болады

$$L = \frac{1}{\pi} \left(\mu_0 \ln \frac{2D}{d} + \frac{\mu}{4} \right), \quad (3)$$

мұндағы μ_0 – магниттік тұрақты; μ – өткізгіш материалдың абсолютті магниттік өткізгіштігі.

1-суретте екі сымды сызықтың бөлігінің жеңілдетілген бейнесі көрсетілген.

1-сурет. Электр жеткізу желісінің Δx кіші бөлігі LRC элементтері түрінде жеңілдетілген бейнесі. Дәлірек көріністе сызық ортасынан жүргізілген көлденең оське қатысты симметриялы болуы тиіс. Жоғарыда және төменде $R/2$ кедергісі бар екі резистор және $L/2$ индуктивтілігі бар екі катушка орналасуы керек. Алайда, қажетті теңдеулерді жеңілдетіп шығару үшін асимметриялық көрініс жеткілікті.

Δx учаскесі электр жеткізу желісі бойымен таралатын толқын ұзындығынан λ әлдеқайда кіші ($\Delta x \ll \lambda$). Өткізгіш бойымен электрлік қозулардың таралуы сипаттамалық уақытпен анықталады [2].

$$t_* = l_0 \sqrt{CL} .$$

Электр тогының сым арқылы өтуі соңғы жылдамдықпен жүреді. Осыған байланысты, бұл жерде бұзылулардың таралуының тән жылдамдығын ажыратуға болады v_* [2],

$$v_* = \frac{l_0}{t_*} = \frac{1}{\sqrt{CL}} .$$

(2.2) және (2.3) теңдіктерді қолдана отырып, бұл жылдамдықтың квадраты

$$v_*^2 = \frac{1}{\varepsilon_0 \mu_0 \varepsilon} \frac{\ln\left(\frac{D}{d} + \sqrt{\frac{D^2}{d^2} - 1}\right)}{\ln\frac{2D}{d} + \frac{\mu_*}{4}} = \frac{c^2}{\varepsilon} \frac{\ln\left(\frac{D}{d} + \sqrt{\frac{D^2}{d^2} - 1}\right)}{\ln\frac{2D}{d} + \frac{\mu_*}{4}} .$$

Сымдар мыс немесе алюминийден жасалған және ауада болатын тәжірибе жағдайында

$$v_*^2 = c^2 \frac{\ln\left(\frac{D}{d} + \sqrt{\frac{D^2}{d^2} - 1}\right)}{\ln\frac{2D}{d} + \frac{1}{4}} .$$

Шектеулі жағдайда $D/d \rightarrow \infty$ (өткізгіштер бір-бірінен шексіз алыстағанда) $v_*^2 \rightarrow c^2$ болады, яғни сигналдардың таралу жылдамдығы вакуумдағы жарық жылдамдығына тең болады.

Керісінше, $D/d \rightarrow 1$ болғанда, яғни өткізгіштер тығыз жақындасқанда, $v_*^2 \rightarrow 0$ болып шығады. Бұл жағдайда сигналдардың таралу жылдамдығы баяулап, олар іс жүзінде таралмай қалады.

Кәдімгі өткізгіштердің кедергісі нөлге тең емес, сондықтан олардың бойымен электрлік қозулардың таралу жылдамдығы жарық жылдамдығынан төмен болады. Төменде көрсетілетіндей, электр қозулардың таралу жылдамдығының төмендеуіне өткізгіштердің оқшаулауындағы жоғалтулар да ықпал етеді: олар өте аз өткізгіштікке ие болса да, ол нөлге тең емес.

Электрлік сигналдардың шектеулі таралу жылдамдығының нәтижесінде өткізгіштердегі ток күші I және кернеу u өткізгіш бойындағы x координатасына және уақытқа t тәуелді болады. Сондықтан бұрын белгілі және үйреншікті электр заңдары дұрыс болмай қалады.

Осылайша, екі өткізгішті электр жеткізу желісі келесі теңдеулермен моделденеді.

$$-\frac{\partial u}{\partial x} = IR + L \frac{\partial I}{\partial t} . \quad (4)$$

$$-\frac{\partial I}{\partial x} = C \frac{\partial u}{\partial t} + G_{\text{air}} u . \quad (5)$$

Кәдімгі өткізгіштердің кедергісі нөлге тең емес, сондықтан олардың бойымен электрлік қозулардың таралу жылдамдығы жарық жылдамдығынан төмен болады. Төменде көрсетілетіндей, электр қозулардың таралу жылдамдығының төмендеуіне өткізгіштердің оқшаулауындағы жоғалтулар да ықпал етеді: олар өте аз өткізгіштікке ие болса да, ол нөлге тең емес.

Электрлік сигналдардың шектеулі таралу жылдамдығының нәтижесінде өткізгіштердегі ток күші I және кернеу u өткізгіш бойындағы координата x -ке және уақытқа t -ге тәуелді болады. Сондықтан бұрын белгілі және үйреншікті электр заңдары дұрыс болмай қалады.

Осылайша, екі өткізгішті электр жеткізу желісі келесі теңдеулермен моделденеді.

$$-\frac{\partial u}{\partial x} = IR + L \frac{\partial I}{\partial t}. \quad (4)$$

$$-\frac{\partial I}{\partial x} = C \frac{\partial u}{\partial t} + G_{\text{air}} u. \quad (5)$$

Дифференциалдық теңдіктер (4) және (5) телеграф теңдеулері деп аталатын жүйені құрайды. Бұл атау байланыс желілеріндегі ток пен кернеу толқындарының таралуы туралы зерттеулердің тарихи дамуымен байланысты. Бірақ электр энергетикасы дамыған сайын энергияны алыс қашықтыққа беру қажеттілігі туындады. Сондықтан (4) және (5) теңдеулер электр желісінің ұзындығын есептеу және талдау үшін де қолданыла бастады.

Жер атмосферасының электрлік қасиеттері. Атмосфераның (ауаның) электрлік қасиеттерінің ішіндегі ең маңыздысы – оның өткізгіштігі G_{air} . Атмосфераның өткізгіштігі ($A\Theta$) – атмосфераның электр тогын өткізу қабілеті. $A\Theta$ атмосфералық иондармен қалыптасады және олардың концентрациясы мен қозғалғыштығының артуымен өседі [6]. Сондықтан $A\Theta$ иондалудың, атмосфера тазалығының артуымен және оның тығыздығының төмендеуімен ұлғаяды, бұл $A\Theta$ -нің метеорологиялық сипаттамаларға тәуелді болуына әкеледі.

Ауаның ылғалдылығының артуымен, шаң бөлшектерінің, тұмандардың және бұлттардың (кез келген түрінің) концентрациясының көбеюімен $A\Theta$ төмендейді; тек найзағайлы бұлттарда иондалу деңгейінің жоғары болуына байланысты, $A\Theta$ айтарлықтай артуы мүмкін [7].

Индустриялық ластанудың әсерінен $A\Theta$, әсіресе қалаларда, айтарлықтай төмендейді, бірақ тіпті Атлантика орталығында да ол 50 жыл ішінде шамамен 2 есе азайды.

Ядролық жарылыстар және Күн белсенділігі $A\Theta$ -ні ρ және атмосфераның меншікті сыйымдылығын C айтарлықтай арттыра алады [7, 8]. Жер бетіне жақын орташа меншікті $A\Theta$ шамамен $2.2 \cdot 10^{-18} \text{ Ом}^{-1} \cdot \text{м}^{-1}$, бұл меншікті кедергіге $\rho = 0.45 \cdot 10^{18} \text{ Ом} \cdot \text{м}$ сәйкес келеді. Ол Жердің әртүрлі аймақтарында әртүрлі болып келеді және ауа райы жағдайларының, Күн желі мен магниттік дауылдардың атмосфераға әсеріне байланысты уақыт бойынша өзгеріп отырады. Құрлықтар үстінде $A\Theta$ -нің тәуліктік өзгеру амплитудасы орташа мәнінен шамамен 20%, ал жылдық өзгерісі 30%-ға дейін жетеді; мұхиттар үстінде бұл тербелістер аз болады.

Таза атмосферада $A\Theta$ биіктікпен экспоненциалды заң бойынша өседі: меншікті $A\Theta$ 6 км биіктікте $13 \cdot 10^{-18} \text{ Ом}^{-1} \cdot \text{м}^{-1}$, ал 30 км биіктікте $300 \cdot 10^{-18} \text{ Ом}^{-1} \cdot \text{м}^{-1}$ деңгейіне жетеді. Ионосферада $A\Theta$ электрондармен қамтамасыз етіледі және тропосферадағы $A\Theta$ -ден әлдеқайда жоғары болады.

Атмосферадағы көлемдік зарядтардың ауа қозғалыстары мен турбуленттік диффузия әсерінен орын ауыстыруы электр өрісіндегі $A\Theta$ -ге ұқсас эффектілерді тудырады. Бұл эффектілерді сипаттау үшін сәйкесінше конвективтік және турбуленттік өткізгіштік ұғымдары енгізіледі.

Күн белсенділігіне байланысты меншікті сыйымдылықтың C өзгеруі туралы толық деректер әлі табылмаған. Алайда, егер кәдімгі электр тізбектерімен аналогия жүргізілсе, онда C меншікті кедергі ρ -мен бірге төмендеуі тиіс.

Қорытынды. Осылайша, қазіргі уақытта Күн белсенділігінің әсерінен ұзын электр желілерінде (ҰЭЖ) орын алуы мүмкін процестердің физикалық көрінісі айқын қалыптастырылды. Сондай-ақ, болашақтағы теориялық зерттеулерге негіз болуға арналған математикалық модель ұсынылды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Бессонов Л.А. Теоретические основы электротехники. Электрические цепи. – М.: Высшая школа, 1996.
2. Улахович Д.А. Основы теории линейных электрических цепей. – СПб.: БХВ-Петербург, 2009.

3. Smith P.W. Transient electronics: Pulsed circuit technology. – Chichester: John Wiley & Sons, 2002.
4. Тамм И.Е. Основы теории электричества. – М.: Наука, 1989.
5. Демирчян К.С., Нейман Л.Р., Коровкин Н.В., Чечурин В.Л. Теоретические основы электротехники: В 3-х т. Учебник для вузов. Том 3. — 4-е изд. — С-Пб.: Питер, 2003.
6. Чалмерс Дж. А. Атмосферное электричество: Пер. с англ. – Ленинград, 1974.
7. Имянитов И.М. Приборы и методы для изучения электричества атмосферы (гл. 7). – Москва, 1957.
8. Имянитов И.М., Чубарина Е.В., Шварц Я.М. Электричество облаков. – Ленинград, 1971.

УДК 621.311

РАЗРАБОТКА МОДЕЛИ СИСТЕМЫ НАКОПЛЕНИЯ ЭНЕРГИИ НА ВЕТРОВОЙ ЭЛЕКТРИЧЕСКОЙ СТАНЦИИ 100 МВт ДЛЯ СТАБИЛИЗАЦИИ ОТПУСКНОЙ МОЩНОСТИ

¹Сарбасов Нурболат Куандыкович

nsarbasov@bk.ru

Магистрант 1 курса образовательной программы «7М07118 - Электроэнергетика»,
ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан
Ғылыми жетекшісі - Б.А. Жакишев

Аннотация. В данном докладе рассматривается разработка модели системы накопления электрической энергии (СНЭ) для ветровой электростанции (ВЭС) мощностью 100 МВт. Представлен анализ различных технологий накопления энергии, рассмотрены математические модели управления зарядом и разрядом накопителя, а также проведены расчеты параметров системы. Приведены результаты моделирования эффективности внедрения СНЭ для стабилизации мощности ВЭС.

Ключевые слова: ветровая энергетика, накопители энергии, стабилизация мощности, моделирование, возобновляемые источники энергии.

Введение. Возобновляемые источники энергии, такие как ветровые электростанции, обладают высокой степенью переменности выработки мощности. Это создает проблемы интеграции их в энергосистему. Использование СНЭ позволяет сглаживать колебания и обеспечивать более предсказуемый отпуск мощности. В докладе предложена модель СНЭ, интегрируемой в ВЭС, с целью повышения стабильности и надежности поставок электроэнергии.

Выбор технологии накопления энергии

Среди основных технологий накопления энергии можно выделить:

- Литий-ионные аккумуляторные батареи
- Суперконденсаторы
- Гидроаккумулирующие станции
- Водородные накопители
- Криогенные системы хранения энергии

Таблица №1. Сравнение технологий накопления энергии

Тип накопителя	Энергетическая плотность (Вт·ч/кг)	Эффективность (%)	Время отклика	Стоимость (\$/кВт·ч)	Срок службы (лет)
Литий-ионные батареи	100-265	85-95	Миллисекунды – секунды	137-339	10-15